

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 11, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК: 65.012.8:330.341.1

М. П. Денисенко,

д. е. н., професор, Київський національний університет технологій та дизайну МОН України, професор кафедри економіки, обліку та аудиту, м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО – ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

M. P. Denisenko,

doctor of Economics, Professor, Kyiv national University of technologies and design Ministry of education of Ukraine, Professor Department of Economics, accounting and auditing, Kiev, Ukraine

ORGANIZATIONAL - ECONOMIC MECHANISM OF MAINTENANCE OF ECONOMIC SAFETY OF THE ENTERPRISES OF TOURIST INDUSTRY

Досліджено проблеми формування структури організаційно - економічних механізмів забезпечення економічної безпеки в сфері туризму. Визначено фактори, що впливають на економічну безпеку та індикатори економічної безпеки в індустрії туризму.

Investigated aspects of economic security of tourist enterprise indicate the necessity of the formation of security in tourist enterprises, which may affect the efficiency of their functioning in the conditions of global instability.

Ключові слова: туризм, економічна безпека, туристична індустрія.

Keywords: tourism, economic security, the tourism industry.

Постановка проблеми

Туристична галузь є надприбутковою складовою ринкової економіки, що перебуває під впливом різних за характером загроз. Саме тому питання забезпечення та управління економічної безпеки туристичних підприємств знаходиться в полі зору підвищеної уваги вітчизняних і зарубіжних вчених і вимагає консолідації підприємницьких і державних структур для забезпечення ефективної інтерактивності з метою підвищення рівня економічної безпеки суб'єктів економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженням проблем економічної безпеки підприємств туристичної галузі в своїх працях займалися такі вчені як Ареф'єва О.В., Бакурова О.В., Васильченко С.М., Гречаник В.П., Діденко О.В., Гук Н.А., Іванова Л. А., Мілінчук Е. С., Шульгіна Л.М., Цехла С.Ю. та інших. Проте, проблема розробки організаційно - економічних механізмів забезпечення економічної безпеки туристичних підприємств знаходиться на стадії розробки і вимагає комплексного вирішення з урахуванням сучасних умов ведення бізнесу та використання новітніх інформаційних технологій.

Формулювання цілей

Метою роботи є визначення алгоритму складових економічної безпеки в системі управління підприємствами туристичної індустрії.

Досягнення цієї мети зумовило необхідність вирішення наступних задач: визначення елементів системи безпеки туристичного підприємства; побудова алгоритму системи економічної безпеки туристичного підприємства; моделювання нової системи економічної безпеки туристичного підприємства; дослідження функціональних критеріїв економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу

Економічна безпека становить найважливішу частину національної безпеки і є фактором, що забезпечує успішний розвиток держави. У сучасних умовах все більше значення з точки зору економічної безпеки національної економіки набуває індустрія туризму [3, с.133].

Економічна ефективність підприємств індустрії туризму - це отримання економічного ефекту від організації туризму в масштабах держави, туристського обслуговування населення регіону, виробничо-обслуговуючої діяльності суб'єкта туристичної діяльності. Розвиток туристичної інфраструктури є позитивним імпульсом для туристичної привабливості країни, виступає мультиплікатором зростання національного доходу, валового внутрішнього (національного) продукту, зайнятості населення та підвищення рівня життя населення.

В умовах глобальної нестабільності питання економічної безпеки підприємств стоять дуже гостро. Пролонгована фінансова та політична криза призвели до погіршення економічних показників підприємств туристичної сфери, зниження рівня конкурентоспроможності та інноваційної активності, що вплинуло на стан їх економічної безпеки [6].

Загрози, які виникають у процесі господарської діяльності туристичного підприємства, формуються всередині самого підприємства і пов'язані з виробництвом і реалізацією комплексного турпродукту. Вони зумовлюють зниження результативності основної діяльності підприємства і впливають на ринкову вартість бізнесу. Прикладами такого виду загроз можуть бути: низька якість організації та планування туристичної діяльності підприємства, порушення фінансової дисципліни, несвоєчасне погашення зобов'язань підприємства, у тому числі з виплат працівникам, недостатня кваліфікація персоналу, використання неконкурентоспроможного туристичного продукту тощо.

Надійний захист економіки будь-якої компанії можлива лише при комплексному та системному підході до її організації.

Системою економічної безпеки (СЕБ) є комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних і пропагандистських заходів, спрямованих на якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз [4, с.39].

Перш за все, до основних елементів системи безпеки туристичного підприємства відносяться:

- захист комерційної таємниці та конфіденційної інформації;
- фінансова безпека;
- інформаційна та комп'ютерна безпека;
- внутрішня безпека;
- безпека туристичного продукту;
- фізична безпека туристів;
- технічна безпека;
- безпека зв'язку;
- безпека засобів перевезень, розміщення та харчування туристів;
- екологічна безпека;
- конкурентна розвідка, тощо.

Алгоритм побудови системи економічної безпеки туристичного підприємства охоплює такі послідовні етапи:

- вивчення специфіки бізнесу підприємства, його сегмента на ринку туристичних послуг;

- аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз економічної безпеки туристичного підприємства, вивчення інформації про потенційних кризових ситуаціях, їх причини та шляхи врегулювання;

- аудит наявних коштів із забезпечення безпеки та аналіз їх відповідності виявленим загрозам;
- розробка мети та стратегії економічної безпеки туристичного підприємства;
- моделювання нової системи економічної безпеки туристичного підприємства.

При моделюванні нової системи виділяються такі основні завдання:

1) визначення елементів системи в кількісному і якісному виразах;

2) розміщення елементів в просторі;

3) встановлення структури системи як горизонтальної (технологічної), так і вертикальної (що формує управлінську ієрархію);

4) розробка регламенту процесів, що відбуваються в системі;

5) встановлення характеру взаємозв'язків елементів системи;

6) проектування технології управлінських процесів;

- розрахунок необхідних матеріальних і людських ресурсів;

- бюджетування функціонування системи економічної безпеки;

- затвердження керівництвом нової моделі системи та бюджету на її утримання;

- формування нової системи економічної безпеки;

- оцінка ефективності сформованої системи та її удосконалення.

Функціональні критерії економічної безпеки підприємства по кожній з її складових розраховуються на основі оцінки збитків від недотримання економічної безпеки туристичного підприємства та ефективності запобіжних заходів. В господарській діяльності підприємств туристичної індустрії доцільним є використання формули розрахунку сукупного критерію економічної безпеки підприємства (СКЕБ) [1]:

$$\text{СКЕБ} = K_i \times d_i \quad (1)$$

де K_i - значення часткових функціональних критеріїв економічної безпеки підприємства;

d_i - питомі ваги значущості функціональних складових економічної безпеки підприємства.

З наведеного методу розрахунку сукупного критерію економічної безпеки підприємства видно, що в розрахунку цього критерію міститься значна частка суб'єктивного фактора думок експертів, які проводять оцінку рівня економічної безпеки туристичного підприємства. Суб'єктивізм пропонованого методу проявляється як в оцінці збитків при визначенні часткових функціональних критеріїв економічної безпеки підприємства, так і в процесі розподілу питомих ваг функціональних складових при розрахунку сукупного критерію економічної безпеки підприємства. Однак, саме відсутність чітко заданих параметрів оцінки і дозволяє найбільш ефективно налаштувати даний гнучкий інструмент всебічної оцінки діяльності туристичного підприємства і навколишнього середовища бізнесу на специфіку конкретної організації.

Основне значення системи економічної безпеки туристичного підприємства полягає в тому, що вона повинна мати попереджувальний характер, а основними критеріями оцінки її надійності та ефективності є:

- забезпечення стабільної роботи підприємства, збереження і примноження фінансів і матеріальних цінностей;

- попередження кризових ситуацій, у тому числі різних надзвичайних подій, пов'язаних з діяльністю "зовнішніх" або "внутрішніх противників" [7, с.179].

У режимі стійкого функціонування туристичному підприємству слід акцентувати головну увагу на підтримку нормального ритму виробництва та надання послуг, на запобігання матеріального або фінансового збитку, на недопущенні несанкціонованого доступу до службової інформації та руйнування комп'ютерних баз даних тощо.

У кризові періоди розвитку найбільшу небезпеку для туристичного підприємства представляє руйнування його потенціалу (виробничого, технологічного, науково-технічного і кадрового), як головного фактора життєдіяльності підприємства, його можливостей.

Головний комплекс проблем і основні причини поточного неблагополуччя багатьох туристичних підприємств містяться в: незатребуваності туристичного продукту на внутрішньому і зовнішньому ринках, в його низькій конкурентоспроможності; недоступності інвестиційних ресурсів; митних та валютних бар'єрах тощо. В умовах глобальної нестабільності на т підприємствах туристичної індустрії доцільно розробляти стратегію економічної безпеки, яка повинна містити [5, с.63]:

- характеристику зовнішніх і внутрішніх загроз економічної безпеки туристичного підприємства(або туристичного регіону);

- визначення і моніторинг факторів, що зміцнюють або руйнують стійкість його соціально-економічного положення на короткостроковому і середньостроковому перспективу;

- розроблення економічної політики, яка охоплює механізми обліку чинників, які впливають на стан економічної безпеки;

- напрями діяльності підприємства щодо реалізації стратегії.

Організаційними заходами, які забезпечують реалізацію стратегії економічної безпеки туристичного підприємства, є:

1) створення координаційного центру на чолі з керівником підприємства, оперативним органом якого є служба безпеки;

2) розроблення і затвердження наказом по підприємству нормативно-методичного забезпечення стратегії;

3) ресурсне забезпечення та цільове використанням ресурсів.

Комплексна система економічної безпеки туристичного підприємства повинна включати комплекс взаємопов'язаних заходів організаційно-правового характеру, які здійснюються спеціальними органами, службами, підрозділами туристичного підприємства, спрямованих на захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства і держави від протиправних дій з боку реальних або потенційних фізичних або юридичних осіб, які можуть привести до суттєвих економічних втрат і забезпечення економічного зростання в майбутньому.

На основі викладеного матеріалу необхідно зазначити, що основними заходами, які необхідно здійснювати керівництва туристського підприємства в процесі управління економічною безпекою, наступні [8]:

- формування необхідних корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, прав інформації, технології обслуговування туристів, обладнання);

- загальностратегічне прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими;

стратегічне планування фінансово-господарської діяльності туристичного підприємства;

- загальнотактичне планування економічної безпеки за функціональними складовими; тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;

- оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства;

- здійснення функціонального аналізу рівня економічної безпеки; загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки.

Висновки

Досліджені аспекти економічної безпеки туристичного підприємства вказують на необхідність формування системи її забезпечення на туристичних підприємствах, що зможе вплинути на ефективність їх функціонування в умовах глобальної нестабільності. Тільки при комплексному здійсненні в необхідному обсязі зазначених організаційно - економічних заходів туристичні підприємства зможуть досягти належного рівня економічної безпеки.

Література:

1. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: Стратегія та механізм зміцнення: монографія / Т.Г. Васильців – Львов: 2008, 130 с.
2. Манцуров І. Г. Побудова ієрархічної структури складових економічної безпеки підприємств / І.Г. Манцуров, О. В. Нусинова // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" [Електронний ресурс]. - Режим доступа: <http://economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=680>
3. Овчаренко Е.И. Система економічної безпеки підприємства / Е.И. Овчаренко // Економіка Менеджмент Підприємництво – 2012 - № 24 (II) –С. 133.
4. Охрименко О.О. Соціальні аспекти безпеки сфери туризму в умовах глобалізації / О.О. Охрименко // Стратегічна панорама – 2006 - № 1 - С.38-41.
5. Ткач В.О. Економічна безпека туристичної сфери України в умовах глобалізації: монографія / В.О. Ткач, О.М. Корнієнко. - Запоріжжє: 2011.- 120 с.
6. Шаповалова Е.И., Экономическая безопасность туристических предприятий / Е.И. Шаповалова, А.Л. Тофан // Экономика и управление национальным хозяйством [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://science.usoz.ua/publ/nauchno_prakticheskie.../15-1-0-1094
7. Шевченко І. Особливості формування економічної безпеки підприємства / І. Шевченко // Наука молода. – 2010. – №10. – С. 178-181.
8. Організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.refine.org.ua/pageid-1391-2.html>

References.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"